

Del A Kortsvarsoppgave

Underbevisst tiltrekning

For å trekke til seg nye studenter har Høgskolen i Sogn og Fjordane laget en sammensatt tekst, «Ta ein #SELFHiSF – bli ein av oss!», som er trykket på side 2 i skolens studiemagasin. I tillegg til forskjellige typer tekster inneholder reklamen flere bilder, et kart og symboler.

Forfatteren lokker med forskjellige ting men først og fremst det sosiale ved skolen som tittelen reflekterer, nettopp det at leseren skal bli en av de. Det leseren muligens først vil legge merke til når han eller henne ser på siden er et stort «#» symbol. Symbolet er også brukt i tekstens tittel. Dette kalles en «Hashtag» blant brukere av sosiale media applikasjoner som Instagram og Twitter. Brukerne er gjerne unge mennesker som kan falle innenfor gruppen Høgskolen ønsker å henvende seg til. Symbolet kan gi konnotasjoner til det å sosialisere seg og vekke en følelse av tilhørighet som er et menneskelig behov i følge psykologien. Her bruker forfatteren den retoriske appellformen patos ved å henvende seg til leserens følelser uten at dette nødvendigvis merkes bevisst. Bilder av skolens moderne interiør og eksteriør i norsk natur samt skolens studenter er også et eksempel på bruk av patos.

I den første teksten inviteres det til et «inkluderende studentmiljø» med fokus på de sosiale aktivitetene skolen har å tilby. En underskrift med tittelen «Studentambassadør» er påført nederst. Denne tittelen kan for mange bety blant annet troverdighet og medfører derfor bruken av etos.

Nederst på siden er et kart med reisetider fra store byer i tillegg til innbyggertall i nærliggende byer. Dette er ren fakta som henvender seg til vår logiske tankeevne og anses derfor som bruk av logos-appell.

Det er vanskelig å motbevise at unge mennesker ikke er sosiale. Ved å henvende seg til det sosiale hos ungdom ved bruk av patos er det rimelig å tro at formålet med teksten vil gi bedre resultater enn uten.

Kilder

«Ta ein #SELFHiSF – bli ein av oss!», Høgskolen i Sogn og Fjordane 2016

Del B Langsvarsoppgave. Oppgave 3.

Tilbake til naturalismen

Den realistiske tradisjonen tar for seg både realisme og naturalisme på slutten av 1800-tallet. «Gjengangere» av Ibsen og «Mannfolk» av Arne Garborg er eksempler på typisk litteratur fra denne epoken. I «Helvetesilden» av Karin Fossum kan vi se hvordan trekk fra epoken preger samtidslitteratur.

Etter Georg Brandes i 1871 holdt foredraget «Hovedstrømninger i det 19. århundrets litteratur» regner man det moderne gjennombrudd som startet i Skandinavia. Dette førte med seg realisme og senere naturalisme. «Det, at en litteratur i våre dager lever, viser sig i, at den setter problemer under debatt» mente Brandes. Før dette foredraget skrev Ibsen blant annet «Peer Gynt». Stykket er kanskje en kritikk av det norske, men skal først og fremst ikke sette problemer under debatt.

Etter dette foredraget skrev Ibsen blant annet «Gjengangere» hvor temaet er nettopp noen av problemene i samfunnet på den tiden. Siden Ibsen har en underliggende mening angående et påstått problem kalles det tendenslitteratur. Dette er et fellestrekk for nesten all litteratur fra realismen. Karakterene i dramaet er stereotypiske uten særlig psykologisk dybde. For eksempel er Pastor Manders den dobbeltmoraliske presten som mennesker på den tiden trolig kunne kjenne igjen, om ikke peke ut etter å ha sett dramaet. Dette komplimenterer tendenslitteraturen ettersom karakterene fungerer nærmest kun som verktøy for å lettere sette aktuelle samfunnsproblemer på scenen og forhåpentligvis under debatt. Det at vanlige mennesker gjør vanlige ting er også et fellestrekk ved realisme selv om man kan stille spørsmål om en stereotypisk person er et vanlig menneske. Likevel kalles dette mimetisk litteratur; det skal etterligne virkeligheten. Ibsen har en meget detaljert sceneanordning nettopp på grunn av dette. I vedlegget fra «Gjengangere» er anordningen meget lengre en dialogen under. Dette er typisk for Ibsen.

Realistisk litteratur skildrer som regel borgerskapet i samtiden og det ble skrevet nesten utelukkende på datidens riksmål. Naturalisme tar ofte for seg lavere sosiale lag og ble i tillegg skrevet med både dialekt og sosiolekt. Ibsen så visstnok på seg selv som en ren realist. Likevel kommer Regine og Engstrand fra lavere sosiale lag enn borgerskapet uten at de anses som hovedpersoner i stykket. De spiller likevel en sentral rolle og Engstrand bruker i vedlegget uttrykket «Jøss'» som muligens kan tolkes som sosiolekt. Videre innrømmer Engstrand at han var ute på en rangel kvelden som begrunnes med at mennesker er skrøpelige. Dette kan referere til naturalismens determinisme hvor arv og miljø anses som de eneste faktorene for vår atferd. Charles Darwin skrev

«Artenes opprinnelse» i 1859 der bakgrunnen for denne teorien kommer frem. Man tror at Ibsen leste og støttet Darwin og at han mistet troen på gud etter å ha lest boken. Ser man hele stykket kommer fler naturalistiske trekk frem og man kan si at arv er viktig for hele tematikken.

I «Mannfolk» skildres en arbeidende kvinne som har fått barn utenfor ekteskap. Moren, Helena, må gi bort barnet ettersom hun ikke klarer å ta vare på det selv. Barnet er i tillegg sykt og vil muligens dø. Fortellertypen er aforal som gjør at den virker objektiv og teksten er skrevet på dialekt. Begge er fellestrekk ved naturalistisk litteratur. Det er ikke tendenslitteratur.

Utdraget fra romanen prøver å si noe om skjebnen til moren og barnet. Det er ganske tydelige deterministiske trekk og at skjebnen skyldes arv og miljø. Når Helena tenkte «Å nei, nei, at ho skulle ha vore slikt eit svin; at ho skulle ha stelt seg så ulikleg» refereres nok til kvelden barnet ble unnfanget. Det antageligvis ikke noe hun hadde lyst til på lang sikt, men det uttrykkes at hennes arvede kjønnsdrift ikke ga henne noe valg. I motsetning til realistene, som trodde at mennesket hadde et moralsk valg, mener naturalistene at mennesker ikke har fri vilje og er styrt av drifter. Garborg virker med dette positivistisk. I motsetning til «Gengangere» kommer her de rå detaljene frem direkte. I naturalismen skulle ingenting skjules og vi ser en beskrivelse av barnets sykdom.

Karin Fossum er en samtidsforfatter som antageligvis er inspirert av Amalie Skram og andre store naturalister. I Utdraget fra «Helvetesilden» møter vi på en trolig død mor og hennes barn i en gammel campingvogn. En fengselsbetjent er på åstedet som konkluderer med at de ikke bodde der. Dette kan være en allusjon til «Karens Jul» hvor man også møter en død mor med sitt barn i et skur hvor de egentlig ikke bodde.

Fortelleren er aforal og objektiv og vi får beskrevet meget nøye hvordan vognen og åstedet ser ut ned til den minste detalj. «I munnviken hadde hun en stor flenge der blodet hadde silt nedover haken». Dette sterkt om Skram og er et viktig naturalistisk trekk. Selv om vi ikke får vite mye om bakgrunnen til moren og barnet gis det et inntrykk av at dette var en ulykke ingen kunne ha forulempet i noen særlig grad.

Virkemidlene i realismen og naturalismen belyser deres forskjellige formål. Realistene skrev tendenslitteratur og ville hjelpe mennesker til å ta de moralske valgene. Naturalistene hadde en vitenskapelig tilnærming og ville beskrive den håpløse verdenen slik de så den. Naturalismens trekk preger fortsatt litteraturen.

Kilder

«Gjengangere» av Henrik Ibsen. 1881

Utdrag fra «Gjengangere» av Henrik Ibsen. 1881

Utdrag fra «Mannfolk» av Arne Garborg. 1886

Utdrag fra «Helvetesilden» av Karin Fossum. 2015